

ความต้องการบริการวิชาการ เพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก Needs of Academic Services for Developing the Secondary School Libraries in the East

ทิพภา ปลีทะจินดา*

บทคัดย่อ

การศึกษาความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของห้องสมุดโรงเรียน ความคิดเห็นของผู้บริหารในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการและความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ ผลการวิจัยพบว่าห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกส่วนใหญ่ เป็นห้องสมุดขนาดเล็ก ๑-๒ ห้องเรียน ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยสนับสนุนด้านเวลา ด้านบุคลากรและด้านงบประมาณ ตามลำดับ ผู้บริหารอาวใ้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุน้อย และผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาโทให้การสนับสนุนด้านเวลามากกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาตรี

ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นข้าราชการ ไม่มีคุณวุฒิ การศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และมีภาระงานในตำแหน่งอื่นรวมทั้งงานสอนด้วย มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการโดยภาพรวมในระดับมาก โดยลำดับที่ ๑ คือ การศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน รองลงมาคือการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น ๑-๒ วัน และการเข้าชมนิทรรศการด้านเนื้อหาหลักสูตร ครูบรรณารักษ์มีความต้องการเนื้อหาในระดับมากทุกด้าน โดยลำดับ ๑ คือ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน รองลงมาคือการจัดบริการส่งเสริมการอ่าน และการนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติมาใช้ โดยต้องการให้บรรณารักษ์ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สอน/วิทยากร ในโครงการอบรมสัมมนาในระดับมากที่สุด ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย ลำดับแรกมีความต้องการให้ใช้สถานที่/สถานการณ์จริง โดยจัดในศูนย์ฝึกอบรม/โรงแรม ในเขตพื้นที่ต้นสังกัด

คำหลัก: ห้องสมุดโรงเรียน, โรงเรียนมัธยมศึกษา, บริการวิชาการ, ภาคตะวันออก

Abstract

The objectives of the research were to survey the status data of secondary school libraries, the administrators' supporting in academic services participation of school librarians, and the needs of academic services participation of school librarians. The findings are (1) most of secondary school libraries in the Eastern part of Thailand are small size (1-2 class rooms), (2) the administrators' supporting in academic services participation of school librarians is middle level, by supporting times, human resources, and budgets respectively. (3) senior administrators support budgets more than younger administrators and master degree administrators support times more than bachelor degree administrators.

Librarians are almost civil servants, non professional degree holders, and responsible in other duties and teaching as well, need to participate the academic services in high level. The needed services are visiting standardized libraries, taking a short course workshop, and going to an exhibition respectively. The topics of course in reading promotion, reading promotion service, and applying library automation system were needed. They also need the expert librarians to teach the courses, and need to sit in workshop in real situation at a hotel or a training center in working area.

keywords: School Library, Secondary, schools, Academic Series,

ความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดเป็นสถาบันของสังคมซึ่งมีความสำคัญและมีบทบาทด้านการศึกษาดังแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดโรงเรียน ถือเป็นหัวใจของการศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการสำหรับครู นักเรียน และชุมชน เพื่อให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนอกเหนือจากหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เข้าห้องสมุดได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการถูกต้อง รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ และได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด (จันทร์เพ็ญ กล่อมใจขาว, ๒๕๔๔, หน้า ๙๒)

ในปี ๒๕๓๙ รัฐบาลได้ประกาศนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ โดยมีภารกิจที่เร่งด่วนประการหนึ่งคือ การลงทุนพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ได้แก่ การสร้างพลเมืองที่อ่านออกเขียนได้ และการสร้างฐานทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะเพียงพอทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมการเรียนการสอนทางไกลและการศึกษาต่อเนื่องในผู้ใหญ่โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ดำเนินโครงการระดับชาติ "ระบบสารสนเทศโรงเรียน" มุ่งนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาแก่เด็กนักเรียนโดยใช้เป็นเครื่องมือรับข่าวสารความรู้ ต่อเชื่อมโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และห้องสมุดด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถ

เข้าถึงแหล่งความรู้ที่อยู่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็ว (ไอบีที ๒๐๐๐: นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, ๒๕๓๙, หน้า ๔๓) นอกจากนั้น ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) และฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคน โดยมีแนวทางการพัฒนาในด้านการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง เน้นการใช้สื่อเพื่อการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

ห้องสมุดจะยิ่งทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ กำหนดให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง โดยรัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชน สาระสำคัญที่ปรากฏทั้งในนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าวแล้วนั้น ล้วนชี้ให้เห็นว่าห้องสมุดจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ถูกระดมนำมาใช้ในการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ชุตินา สัจจามันท์, ๒๕๔๔, หน้า ๒๐)

ท่ามกลางความคาดหวังในบทบาทสำคัญของห้องสมุดดังกล่าว หากได้พิจารณาสภาพความเป็นจริงแล้ว จะพบว่า ตลอดระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา ห้องสมุดโรงเรียนพัฒนาไปอย่างเชื่องช้าและมีประเด็นปัญหาต่าง ๆ หลายประการ (จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์, ๒๕๔๖, หน้า ๑๗) ได้แก่ ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งไม่เห็นพ้องว่าห้องสมุดเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา จึงมิได้ให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมเท่าที่ควร (วันทนี มีเครือ, ๒๕๓๔) ปัญหาด้านการเงินซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ (สง่า พิษณุวาทิน, ๒๕๔๐) ปัญหาด้านทรัพยากร สารนิเทศ ซึ่งขาดแคลนไม่เพียงพอ แก่และชำรุดมาก รวมทั้งไม่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตร (จาวรอน จันทราศรี, ๒๕๔๐) ปัญหาด้านบุคลากร ซึ่งผู้บริหารไม่เห็นความจำเป็นและความสำคัญที่ห้องสมุดโรงเรียนควรมีครูบรรณารักษ์รับผิดชอบงานห้องสมุดโดยตรง (วันทนี มีเครือ, ๒๕๓๔) ปัญหาด้านวิธีสอน ซึ่งพบว่าครูและนักเรียนใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนไม่เต็มที่อันเนื่องมาจากไม่ได้รับการปลูกฝังให้ใช้ห้องสมุดอย่างถูกหลักเกณฑ์ (ไชยา ภาวะบุตร, ๒๕๓๖) และปัญหาด้านสถานที่ พบว่าห้องสมุดมีเนื้อที่คับแคบและไม่เหมาะสม

ในสถานการณ์ที่ห้องสมุดโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือนี้ ภาควิชาสารสนเทศศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ควรจะได้มีบทบาทในการให้บริการวิชาการแก่ห้องสมุดโรงเรียนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีความสำคัญในการปลูกฝังทักษะพื้นฐานและแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่แก่นักเรียนก่อนที่จะก้าวไปสู่ระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาความ

ต้องการบริการวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนและครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวางแผนดำเนินการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ เพื่อการพัฒนาห้องสมุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์ของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมในภาคตะวันออก
๒. เพื่อศึกษาความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ในการพัฒนาห้องสมุด
๓. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรม

บริการวิชาการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. ประชากร ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเดิมสังกัดกรมสามัญศึกษาทุกโรงเรียนในภาคตะวันออก ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ตราด ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๙๐ โรงเรียน
๒. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาดังกล่าว โรงเรียนละ ๑ คน และครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุด โรงเรียนละ ๑ คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน ๓๔๐ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี ๒ แบบ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบบันทึกข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย

๑. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน ๒ ชุด สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่ม ประกอบด้วยคำถาม ๔ ตอน ได้แก่
 - ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรงเรียนและห้องสมุด
 - ตอนที่ ๓ นโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของผู้บริหาร และความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดโรงเรียน
 - ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

๒. แบบบันทึกข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย (Focus group discussion) เพื่อเก็บข้อมูลในระดับลึกจากครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดโรงเรียน และเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงกับคำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามหลัก ๓ ข้อ ดังนี้

๒.๑ รูปแบบและเนื้อหาของบริการวิชาการที่ห้องสมุดโรงเรียนต้องการ

๒.๒ นโยบายของผู้บริหารในการสนับสนุนให้เข้าร่วมบริการวิชาการ

๒.๓ ต้องการให้มหาวิทยาลัยบูรพาช่วยพัฒนาห้องสมุดอย่างไร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงผู้บริหารโรงเรียนและครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดโรงเรียน จำนวน ๑๗๐ โรงเรียน ได้รับคืนจากผู้บริหารโรงเรียน ๑๒๔ ฉบับ และครูบรรณารักษ์ห้องสมุด ๑๑๓ ฉบับ รวมทั้งสิ้น ๒๓๗ ฉบับ

๒. การประชุมกลุ่มเป้าหมาย (Focus group discussion)

ครั้งที่ ๑ จัดที่มหาวิทยาลัยบูรพา ในวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๔ สำหรับครูบรรณารักษ์ในเขตจังหวัดชลบุรี และฉะเชิงเทรา กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๖๙ คน มาร่วมสัมมนาและประชุมกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๓๓ คน

ครั้งที่ ๒ จัดที่วิทยาเขตสารสนเทศจันทบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา จ. จันทบุรี ในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ สำหรับครูบรรณารักษ์ในเขตจังหวัด สระแก้ว ปราจีนบุรี จันทบุรี ระยอง และตราด กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๐๑ คนมาร่วมสัมมนาและประชุมกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๓๔ คน จำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มเป้าหมายทั้ง ๒ ครั้ง รวม ๖๗ คน การเก็บข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย ใช้การจดบันทึกแล้วสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมาแยกเป็น ๒ ชุด คือ ชุดของผู้บริหารโรงเรียน และชุดของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ตรวจสอบความสมบูรณ์ คัดฉบับที่ไม่สมบูรณ์ออก แล้วนำฉบับที่สมบูรณ์มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรงเรียนและห้องสมุดโรงเรียน วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ ๓ ระดับนโยบายของผู้บริหาร และระดับความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์

๑. ให้คะแนนสำหรับการประมาณค่าตามแบบ Likert Scale แก่คำตอบ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เป็น ๕ ๔ ๓ ๒ และ ๑ ตามลำดับ

๒. คำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคำตอบแต่ละด้าน และแต่ละข้อ แล้วแปลผลตามเกณฑ์

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากแบบสอบถามแบบเปิด วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการประชุมกลุ่มเป้าหมาย

ข้อมูลที่จัดบันทึกจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย มีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การสรุปข้อมูลตามคำถามหลักที่ตั้งไว้

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๑. การแจกแจงความถี่ (Frequency distribution)
๒. การหาค่าร้อยละ (Percentage)
๓. การหาค่าเฉลี่ย (Mean)
๔. การหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
๕. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (t -test, F -test)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน

ตารางที่ ๑ การสนับสนุนของผู้บริหารให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ

นโยบายสนับสนุน	ระดับนโยบาย (N=124)			
	\bar{X}	SD	ความหมาย	ลำดับที่
๑. ด้านบุคลากร	๓.๕๒	๐.๗๗	มาก	๒
๒. ด้านงบประมาณ	๓.๒๓	๐.๘๕	ปานกลาง	๓
๓. ด้านเวลา	๓.๖๕	๐.๙๒	มาก	๑
รวม	๓.๔๗	๐.๘๕	ปานกลาง	

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการโดยรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๓.๔๗) โดยให้ความสำคัญกับนโยบายด้านเวลาเป็นลำดับที่ ๑ (ค่าเฉลี่ย ๓.๖๕) ด้านบุคลากรเป็นลำดับที่ ๒ (ค่าเฉลี่ย ๓.๕๒) และด้านงบประมาณ เป็นลำดับที่ ๓ (ค่าเฉลี่ย ๓.๒๓)

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลจากครูบรรณารักษ์

ตารางที่ ๒ ความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์

บริการวิชาการ	ระดับความต้องการ (N=113)			
	\bar{X}	SD	ความหมาย	ลำดับที่
๑. รูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ	๓.๕๗	๐.๖๓	มาก	๕
๒. เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ	๓.๙๙	๐.๖๐	มาก	๓
๓. ผู้สอน/วิทยากรในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย	๔.๒๖	๐.๖๕	มาก	๒
๔. เครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย	๔.๓๒	๐.๖๔	มาก	๑
๕. สถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ	๓.๘๘	๐.๗๓	มาก	๔
รวม	๔.๐๐	๐.๖๕	มาก	

จากตารางที่ ๒ พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความต้องการบริการวิชาการทุกด้านในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๐) โดยมีระดับความต้องการด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย เป็นลำดับแรก (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๒) รองลงมาคือด้านผู้สอน/วิทยากรในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๖) ด้านเนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ (ค่าเฉลี่ย ๓.๙๙) ด้านสถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ (ค่าเฉลี่ย ๓.๘๘) และด้านรูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ (ค่าเฉลี่ย ๓.๕๖) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย (Focus group discussion)

ครูบรรณารักษ์ที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๗๖ คน ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น สรุปประเด็นได้ดังนี้

๑. ควรดำเนินการสร้างความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษา ให้ตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุด เข้าใจปัญหาของห้องสมุดและภาระงานของบรรณารักษ์ ให้การสนับสนุนการทำงานของครูบรรณารักษ์
๒. ให้มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการที่จะช่วยพัฒนาห้องสมุด
๓. ให้มหาวิทยาลัยบูรพาส่งนิสิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ไปร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ กับห้องสมุด รวมทั้งการจัดฝึกประสบการณ์นิสิตในห้องสมุดโรงเรียน
๔. ห้องสมุดโรงเรียนยังขาดแนวทางจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ต้องการให้มหาวิทยาลัยจัดประสบการณ์ตรงให้แก่ครูบรรณารักษ์
๕. ต้องการให้มีระบบอัตโนมัติในลักษณะฐานข้อมูลกลางเผยแพร่บนเว็บไซต์ เพื่อใช้ในการตรวจสอบเลขหมวดหมู่หนังสือให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน
๖. ครูบรรณารักษ์มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกันกับข้อมูลจากผู้บริหาร

การอภิปรายผล

๑. ผู้บริหารมีนโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการโดยภาพรวมในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิรมาน พงศ์พัฒนะพฤทธิ (๒๕๔๒) พบว่าผู้บริหารคาดหวังว่าบรรณารักษ์จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางบรรณารักษศาสตร์ เป็นผู้หมั่นแสวงหาความรู้โดยการศึกษาดูงานหรือศึกษาต่อในระดับสูง เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเบื้องต้นของผู้บริหาร จะพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ ร้อยละ ๗๑ ได้ผ่านการศึกษาระดับปริญญาโทมาแล้ว ผลการวิจัยจึงสะท้อนถึงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาต่อเนื่อง ว่ามีความจำเป็นและสำคัญต่อบรรณารักษ์ ช่วยเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ช่วยปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. ผู้บริหารจำนวนถึง ๔๐ คนได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดว่าควรพัฒนาระบบบริการค้นคว้าและการยืม-คืนด้วยคอมพิวเตอร์ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาพัฒนาระบบสืบค้นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์และศูนย์การเรียนรู้แบบดิจิทัลเพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและออนไลน์ ซึ่งความรู้เหล่านี้มีความซับซ้อน หลากหลาย กว้างขวาง และลึกซึ้ง แต่หากพิจารณาด้านคุณสมบัติของครูบรรณารักษ์

แล้ว พบว่า ครูบรรณารักษ์ที่ไม่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มีจำนวนถึงร้อยละ ๕๖.๖ ประกอบกับครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๒.๓ มีภาระงานในตำแหน่งอื่นด้วย นอกเหนือจากตำแหน่งครูบรรณารักษ์ อาจทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง อีกทั้งครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑- ๕๐ ปี จำนวนถึงร้อยละ ๔๔.๒ ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมาเป็นเวลานาน ควรจะได้เพิ่มเติมความรู้และประสบการณ์ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ดังนั้น ผู้บริหารจึงมีนโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในระดับมาก โดยคาดหวังว่าครูบรรณารักษ์จะได้นำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาห้องสมุดต่อไป

๓. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป ให้ความสำคัญกับนโยบายสนับสนุนด้านงบประมาณในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี สอดคล้องกับแนวคิดของ แม้นมาส ขวลิขิต (๒๕๔๑, หน้า ๑๙) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารต้องตระหนักถึงความสำคัญของบรรณารักษ์ห้องสมุด ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานบริการให้ก้าวหน้า โดยการเสริมความรู้ ทักษะ และการนิเทศ เพื่อให้ความรู้ คำแนะนำ กระตุ้น และส่งเสริมในการดำเนินงานห้องสมุด เช่น การประชุม อบรม สัมมนา หรือนิเทศ ที่จะช่วยเสริมให้การดำเนินงานห้องสมุด มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และหากผู้บริหารได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ครูบรรณารักษ์จะมีโอกาสเพิ่มพูนความรู้เพิ่มมากขึ้น ดังที่ เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง (๒๕๔๒) พบว่า ปัญหาในการศึกษาต่อเนื่องลำดับแรกของครูบรรณารักษ์คือขาดเงินทุนสนับสนุน

ผลการวิจัยนี้สะท้อนความคิดเห็นของผู้บริหารอาวุโสซึ่งผ่านประสบการณ์ในชีวิตราชการมายาวนาน จะตระหนักถึงความสำคัญของการสนับสนุนด้านงบประมาณในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พัก ค่าลงทะเบียน และอื่น ๆ ซึ่งเป็นภาระหนักพอสมควรสำหรับบุคลากรชั้นผู้น้อย ที่ผู้บริหารมองว่าหน่วยงานต้นสังกัดควรจะได้ให้การสนับสนุน จึงจะเป็นสิ่งจูงใจให้บุคลากรเกิดขวัญกำลังใจให้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ และหากจะพิจารณาในเชิงจิตวิทยา ผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสมักจะให้การสนับสนุนผู้น้อยด้วยความเข้าใจ เมตตาและเห็นอกเห็นใจ อันเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในการบริหาร

๔. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิปริญญาโท ให้ความสำคัญกับนโยบายสนับสนุนด้านเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการมากกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาตรี ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้ที่เคยผ่านประสบการณ์การศึกษาต่อมาแล้ว มักให้ความสำคัญทั้งเรื่องการศึกษาต่อเนื่องและเรื่องเวลา ว่าเวลาเป็นปัจจัยสำคัญมากในการร่วมกิจกรรม หากไม่ได้รับการสนับสนุนก็ยากที่จะทำกิจกรรมใดให้สำเร็จลุล่วง เพราะบุคลากรครูเป็นผู้ที่มีภาระงานสอนมากอยู่แล้ว สอดคล้องกับข้อมูลของครูบรรณารักษ์ ที่ส่วนใหญ่มีภาระงานสอนระหว่าง ๑๑- ๒๐ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และมีภาระงานอื่นนอกเหนือจากงานสอนอีก ผู้บริหารที่เคยผ่านการศึกษามาแล้วจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาต่อเนื่อง และเห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการควรได้รับการสนับสนุนด้านเวลา

ประเด็นด้านเวลานี้ เป็นปัญหาที่มีมานานกว่า ๒๐ ปีแล้ว ดังปรากฏในผลการวิจัยของ อนุศักดิ์ วรคุณพิเศษ (๒๕๒๔) ที่พบว่า ปัญหาหรืออุปสรรคที่สำคัญในการศึกษาต่อเนื่องของ บรรณารักษ์ห้องสมุดคือ ไม่มีผู้ปฏิบัติงานแทนและไม่มีเวลา จนกระทั่งปี ๒๕๔๒ ก็ยังพบปัญหานี้ ในงานวิจัยของ เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง ว่าบรรณารักษ์ต้องรับผิดชอบงานหลายอย่าง จึงทำให้ไม่สามารถทำงานห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ และไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา ต่อเนื่อง

๕. คุรุบรรณารักษ์มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการทุกด้านในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง (๒๕๔๒) และเนาวลักษณ์ มุ่งดำเนินกิจ (๒๕๕๒) ที่พบว่า คุรุบรรณารักษ์ให้ความสำคัญกับการฝึกอบรม เพราะเห็นว่าเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ครุมีความรู้ความเข้าใจเป็นวิธีการพัฒนาทักษะความรู้ของบุคลากรที่ทำได้ง่าย นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เพื่อนำมาพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานห้องสมุดของบุคลากรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๖. รูปแบบบริการวิชาการที่คุรุบรรณารักษ์มีความต้องการมาก คือ การศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการทำงานของคุรุบรรณารักษ์ที่พยายามจะศึกษาตัวอย่างการดำเนินงานห้องสมุดที่ดีเพื่อเป็นต้นแบบในการทำงาน เพราะการศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่นเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่ใช้เวลาน้อย เป็นประสบการณ์ตรง ทำให้รู้เขา รู้เรา สามารถนำสิ่งที่ได้รู้ ได้เห็นมาเปรียบเทียบกับการทำงานของตน เพื่อรักษาคุณภาพจุดแข็งของตนไว้ และแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาจุดอ่อนให้ดีขึ้น (ผ่องพรรณ แยมแซ่ไข และประกายดาว ศรีโมรา, ๒๕๕๗, หน้า ๕๙) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิศเพลิน มณีวรรณ (๒๕๓๔) และ เทอดศักดิ์ ไม่เท่าทอง (๒๕๔๒) ที่พบว่า คุรุบรรณารักษ์ต้องการศึกษาดูงานห้องสมุด/ศูนย์สารนิเทศทั้งภายใน และต่างประเทศ และห้องสมุดที่ได้รับรางวัล

๗. คุรุบรรณารักษ์ให้ความสนใจกิจกรรมบริการวิชาการที่มีเนื้อหาด้านกิจกรรมส่งเสริม การอ่านและการจัดบริการส่งเสริมการอ่านในระดับมากเป็นลำดับแรก แสดงให้เห็นถึงการขานรับ นโยบายของรัฐของคุรุบรรณารักษ์ ที่กำหนดให้ปีพุทธศักราช ๒๕๔๖ เป็นปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ (จวีวรรณ คูหาภินันท์, ๒๕๔๔, หน้า ๑๒)

๘. คุรุบรรณารักษ์ให้ความสำคัญกับเรื่อง เครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย ในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ มากกว่าด้านอื่นๆ โดยต้องการใช้สถานที่/ สถานการณ์จริง ใช้สื่อเทคโนโลยีทันสมัย และใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ สอดคล้องกับผลการ วิจัยของ บุญเชิด หนูอิม (๒๕๔๑) ที่พบว่า เครื่องมือ อุปกรณ์ จะต้องทันสมัยและสอดคล้องกับการ นำไปปฏิบัติได้จริง

๙. คุรุบรรณารักษ์มีความต้องการให้บรรณารักษ์ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สอน/ วิทยากรในโครงการอบรมสัมมนาในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญเชิด หนูอิม (๒๕๔๑) ที่พบว่า ผู้สอน/วิทยากรควรเป็นผู้ที่มีความรู้จริงในสาขานั้น ๆ และควรเป็นผู้มี

ประสบการณ์โดยตรง มีหลักการสอนที่สอดคล้องกับวิชาการสาขานั้น สามารถถ่ายทอดความรู้ได้
ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๑๐ ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ อยู่ในระดับมาก
ในขณะที่การสนับสนุนของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนภาพปัญหาของห้องสมุดโรงเรียน
ที่มีมายาวนาน สอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากที่ครูบรรณารักษ์มีความคิดเห็นว่าผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญ
ต่องานห้องสมุดและครูบรรณารักษ์ ทำให้งานห้องสมุดพัฒนาไปอย่างเชื่องช้า
ตอบสนองการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนได้ไม่เต็มที่

ข้อเสนอแนะ

๑. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาควรจะมีห้องสมุดที่ดีมีคุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อเป็นองค์
ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน นักเรียนที่จบการศึกษาตามหลักสูตรจึงจะมี
ความเข้มแข็งทางวิชาการ พร้อมทั้งจะเข้าสู่ระบบการศึกษาในชั้นอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
มหาวิทยาลัยบูรพามีการกิจโดยตรงส่วนหนึ่งคือการรับนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าเป็นนิสิตใน
ระบบโควตา ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนควบคู่ไป
ด้วย เพื่อจะได้ให้นักเรียนที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการเข้ามาเป็นนิสิต ซึ่งจะเป็ต้นทุนที่ดีในการผลิต
บัณฑิตที่มีคุณภาพ

๒. ควรกำหนดโครงการบริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เพื่อ
พัฒนาห้องสมุดโรงเรียนไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ทุกปี โดยจัด
หลักสูตรที่มีลักษณะและเนื้อหาหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของครูบรรณารักษ์

๓. สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา ควรจัดทำข้อตกลงความร่วมมือกับ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำโครงการบริการวิชาการในลักษณะต่อเนื่องและเชิงรุก ขยาย
เข้าสู่พื้นที่ให้ทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นรายจังหวัด เพื่อช่วยพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนอย่างจริงจังและ
เป็นระบบ โดยใช้ทรัพยากรที่มหาวิทยาลัยมีอยู่และร่วมมือกับแหล่งทรัพยากรอื่น

๔. ครูบรรณารักษ์ต้องการศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน จึงควรจัดบริการวิชาการ
ในลักษณะนี้ก่อนเป็นลำดับแรก แล้วค่อยขยายไปสู่กิจกรรมที่มีลักษณะและเนื้อหาในเชิงลึกเฉพาะ
ด้าน โดยอาจจัดเป็นคลินิกให้คำปรึกษาเพื่อช่วยให้คำแนะนำแก่ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะราย

บรรณานุกรม

- จันทร์เพ็ญ กล่อมใจขาว. (๒๕๔๔). อินเทอร์เน็ตกับห้องสมุดโรงเรียน. ลานจันทร์, ๖(๑), ๔-๑๑.
- จารุวรรณ จันทราศรี. (๒๕๔๑). การใช้ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดโรงเรียนเพื่อประกอบการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอบ้านฉะ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์. (๒๕๔๖). ห้องสมุดโรงเรียน. วารสารสารสนเทศ, ๔(๑), ๑๗-๓๐.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (๒๕๔๔). การดำเนินงานบริการห้องสมุด. สารสนเทศ, ๖(๔), ๑-๑๔.
- ชุดิมา สัจจามันท์. (๒๕๔๔). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ กับผลกระทบต่อห้องสมุดโรงเรียน. วิทยาจารย์, ๑๐๐ (๓), ๑๔-๒๓.
- ไชยา ภาวนบุตร. (๒๕๓๖). ปัญหาการจัดห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาตามนโยบายการจัดห้องสมุดเป็นโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง. (๒๕๕๒). ความต้องการการศึกษาต่อเนื่องของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรมาน พงศ์พัฒนะพฤทธิ. (๒๕๔๒). ภาพลักษณ์ของบรรณารักษ์ตามทัศนะของผู้บริหารและผู้ช่วย ผู้บริหารโรงเรียนมัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เนาวลักษณ์ มุ่งคำเนินกิจ. (๒๕๕๒). ปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษา ชลบุรี เขต ๒. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญเชิด หนูอ้อม. (๒๕๔๑). การศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยบูรพา หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน กรณีศึกษาเมืองพัทยา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ผ่องพรรณ แยมแซไซ และประกายดาว ศรีโมรา. (๒๕๔๗). สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่กับงาน บริการวิชาการแก่สังคม. วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๑๐(๑๑), ๕๖-๖๐.
- พิศเพลิน มณีวรรณ. (๒๕๓๔). ความต้องการเพิ่มพูนความรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับอำเภอและตำบล. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

แม่นมาส ขวลิต. (๒๕๔๑). คู่มือบรรณารักษ์ เล่ม ๑ (ฉบับปรับปรุงแก้ไข). กรุงเทพฯ: บรรณกิจ (๑๙๙๑) จำกัด.

วันทนี มีเครือ. (๒๕๓๘). ความต้องการบริการห้องสมุดของครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก.

สง่า พิษณุวาทิน. (๒๕๔๐). แนวทางพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อนงค์ วรคุณพิเศษ. (๒๕๒๗). ความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไธที ๒๐๐๐: นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ (พิมพ์ครั้งที่ ๒). (๒๕๓๙). กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.